

← [Forrige artikel](#)

Statsministeren bind 5

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 298

Del artikel: [f](#) [t](#) [in](#)

Tim Knudsen med bidrag af Peter Heyn Nielsen

Statsministeren bd. 5. Mellem almagt og afmagt. Det magtunge statsministerembede 2001-2019.

Samfundslitteratur 2023. 636 sider, 400 kr.

Af Claus Møller Jørgensen

Skulle jeg sammenfatte Anders Fogh Rasmussens embedsførelsen som statsminister i et ord, som Tim Knudsen indleder det sidste bind i sin bogserie om danske statsministre med, må det blive antipluralisme. I alle sammenhænge synes Fogh at være opsat på at afsnøre andre synspunkter end sit eget eller dem, der siger det samme. Det gjaldt i partiet Venstre, hvor personer med alternative opfattelser af liberal politik blev presset til at stikke piben ind. Det gjaldt i den økonomiske politik, hvor fagøkonomer med en anden observans end Foghs 'reganomics' blev udfaset og dele af de økonomiske alarmsystemer afmonteret. Topstyring og centralisering af magten i statsministerens hånd, forberedte planer som skal gennemføres under ringe vilkår for debat og meningsudveksling på ministermøder eller i udvalg, ingen muligheder for at genoverveje beslutninger, når de først var truffet, kontrolleret kommunikation udadtil og begrænsede undersøgelsesmuligheder udefra. Magtstræb kunne også være kernebegrebet, og det nævnes ofte. Flertalsregeringen med Dansk Folkeparti som fast støtteparti gave også ro på den berømte bagsmæk og sikrede mod palaver, og gav mulighed for at slippe med begrænsede indrømmelser, som for DF's vedkommende især skulle gøre partiet stuerent og ansvarligt i vælgerens øjne. Udbredt kommissionsbrug havde den fordel, at man kunne afvise kommissionens anbefalinger eller lade kommission tage skraldet for upopulære tiltag.

Strukturreformens sammenlægninger af kommuner og omdannelsen af 14 amter til 5 regioner, rundbarberingen af skat, og en økonomisk politik, som forværrede finanskrisens virkninger, hører til de mindre heldige indenrigspolitiske reformer. Udenrigspolitisk handlede det også om at gøre statsministeren til beslutningstagningens omdrejningspunkt og Fogh til en overudenrigsminister. Foghs hensigt var, ifølge Knudsen, at bruge international politik til at øge den danske befolknings villighed til at acceptere krig, vel at mærke krig på amerikansk side mod amerikansk udpegede mål. At Danmark skulle gå med USA i krig i Afghanistan, var derfor givet og legitimeret med en politisk historiebrug, en fortælling om Danmark som lader andre slås for sin frihed under politisk bekvemmelighedsflag. Den gik ikke længere, hvilket også senere kunne bruges som begrundelse for

deltagelse i Irak-krigen, selvom en vigtig årsag nok var at bevare et forhold til USA og måske – Knudsens understreger pointens løse fundering: vi får det sikkert aldrig at vide - ønsket om en international toppost til Fogh selv. Igen synes Fogh ikke at have benyttet dialog eller søgt vejledning i fora med modsatrettede synspunkter, men kun hos personer han delte opfattelse med, ligesom det var tilfældet i afvisningen af at tale med ambassadører fra ni muslimske lande under Muhammed-krisen, hvilket også var et stort misgreb.

Lars Løkke Rasmussens efterfølgende regering beskrives ret kortfattet. Rasmussen overtog et økonomisk håndværkertilbud, som det formuleres, og stod ikke i et for godt forhold til partierne uden for VKO, fordi han havde fået sin strukturreform igennem med dette snævre flertal. I modsætning til sin forgænger var denne Rasmussen meget mere inddragende og åben overfor andre meninger end sin egen, hvilket får nogen respondenter til at beskrive ham som ubeslutsom, mens andre lægger vægt på hans overtalelsesevner. Topstyring af informationsstrømmene var en kontinuitet fra tidligere, ligesom organiseringen af regeringsarbejdet fortsatte i de spor, Fogh Rasmussen havde lagt ud. Knudsen karakteriserer Løkke Rasmussens regeringstid som ujævn. Regeringssamarbejdet var mere konfliktfyldt end tidligere, og Løkke Rasmussen var ikke en klar og tydelig leder af regeringen.

Helle Thornings-Schmidts efterfølgende S-F-R-regering beskrives (selvfølgelig) som konfliktfyldt og Thornings-Schmidt som leder, der kun søgte råd hos en meget begrænset kreds af rådgivere (ikke politikere), og som mange var utilfredse med. Hun styrkede magtsøjlen i partiet af ansatte i socialdemokratiets politisk-økonomiske sekretariat, som hun opfattede som personlige støtter. Her fandt man Bjarne Corydon, som senere blev den mest uerfarne finansminister i 60 år i en regering, som i det hele taget var præget af uerfarenhed. Løbende ministerrokader skabte ustabilitet i en regering, hvor finansministeriet havde overhånden. Det stod bag skolereformen i 2012, hvor mere undervisning skulle betales af lærerne, som fik markant mindre forberedelsestid for at undervise mere.

I de overenskomstforhandlinger, som fulgte, var det ifølge Knudsen den konservative forhandler Michael Ziegler, som var den stejle part, som ikke ville give nogen indrømmelser og blot ventede på at modparten skulle bryde sammen, hvilket som bekendt ikke skete. Lærerlockout, konflikt og det afsluttende lovforslag udarbejdet af embedsmænd og fremsat af beskæftigelsesminister Mette Frederiksen blev resultatet. Salget af en del af statens aktier i DONG til den amerikanske investeringsbank Goldmann Sachs sprængte SF, som trak sig fra regeringen, der blev en SR-regering, og sendte både S og SF på nedtur sammen med tilliden til politikere i almindelighed og regeringsbærende partier i særdeleshed.

Vejen var banet for Lars Løkke Rasmussens come back til en ret så kaotisk statsministertid fra 2015 til 2019. Både deltagere og iagttagere er ifølge Peter Heyn Nielsen, som er soloforfatter på dette kapitel af historien, enige om, at Løkke Rasmussen selv havde et medansvar for mange af de problemer, som opstod i hans anden ministertid. Den mindretalsregering, som udgjorde første del af Løkke Rasmussens anden regeringsperiode, var præget af konflikter i blå blok – man bliver i tvivl om en sådan fandtes – hvor Dansk Folkeparti og Liberal Alliance var uforenelige størrelser. Også internt i Venstre var der splittelse og fraktionsdannelser, hvor Løkke omhyggeligt valgte sine egne støtter til ministerposter. Meget politik blev det ikke til, men udflytningen af statslige arbejdspladser nævnes, selvom den af flere respondenter beskrives som tilfældig og uplanlagt.

Efter et års tid udvidede Løkke Rasmussen regeringen med LA og K. I modsætning til markante statsministre betød heller ikke dette ændringer i regeringsarbejdets organisering, som kunne have givet indblik i, hvordan regeringen kunne ledes. De instrumenter til topstyring som fandtes i forvejen, blev videreført, og Finansministeriet spillede forsat hovedrollen, men Løkke Rasmussen fandt aldrig nøglen til at finde en ledelsesstil, som passede til de givne parlamentariske vilkår. Vi kommer rundt om de mange konflikter, som prægede regeringen, som ingen efter forfatterens vurdering så videre perspektiver i, og hvor flere væsentlige elementer i regeringsgrundlaget aldrig blev gennemført. Ingen store skattelettelser, højere pensionsalder eller sundhedsreform, men dog en dagpengereform, udflytning af statslige arbejdspladser og fortløbende offentlige besparelser. Regeringen faldt, og Venstre faldt fra hinanden, og banede vej for S-regeringen ledet af Mette

Frederiksen. Kapitlet om Frederiksens statsministertid omhandler stort set kun minkskandalen og udvidelsen af statsministeriet og statsministermagten, og kaldes præliminær.

Bogen afsluttes med en kronologisk opbygget konklusion, der næppe overraskende lægger for med at konkludere, at der over tid er sket en egenvækst i statsministerembedet. Den er sket sideløbende med de politiske partiers omdannelse fra masse- og klassepartier til små statsstøttede, professionaliserede markedspartier, hvilket har styrket partiledernes magt over partierne og det embedsapparat i dem, som understøtter partileders magt. Der er sket en "præsidentialisering", hvor partileders magt internt i partiet er udvidet kraftigt også i forhold til det organisatoriske bagland og dets repræsentanter. Statsministeren udpeger regeringen, som kongen gjorde det i gamle dage, og det kan ske uden varsel eller påskud, og jo friere statsministrene er blevet i den sammenhæng, jo hyppigere skifter de ministre ud. Udskiftningerne sker uden hensyn til den nye ministers fortid eller erfaringer. Og så er det også krævende at være statsminister, hvilket kræver en række personlige egenskaber, som Knudsen ruller op.

Der er også gode råd. Fx er det godt, hvis statsministeren skaber et frit debatklime i regeringen, hvilket giver positiv gruppetænkning og hindrer følgagtighed. Det kollektive element kunne derfor styrkes, mener Knudsen, og skabe åbenhed ift modspil og drøftelse. I dette hele taget kunne regeringsdrøftelser åbnes for interessenter og eksperter, aktører og faggrupper.

Interviews spiller også i dette bind en central rolle som kildemateriale. Det er selvfølgelig ikke uden problemer. Når Pia Kjærsgaard hævder, at hun under Fogh kunne få, hvad hun pegede på, synes det ikke at finde belæg i den øvrige fremstilling, hvor indrømmelserne til Dansk Folkeparti i forbindelse med finanslov og andre love beskrives som begrænsede. Har Simon Emil Ammitzbøll kompetencer og indsigt til at vurdere Lars Løkke Rasmussens evner ud i jura og økonomi? Er Hans Engell et godt vidne til beslutningsprocesser i Helle Thorningss regering? Hvordan skal man tolke det, når Arne Hardis "malerisk" har skrevet om Løkke Rasmussens regering, at han "har ladet den offentlige sektor køre lidt længere på literen" (s. 472) når det samtidig skrives (s. 516): "Omprioriteringsbidraget var også definerende for perioden med store offentlige besparelser til følge".

Der gøres ingen eksplicite overvejelser om kildernes udsagnskraft. Visse udsagn beskrives som maleriske, hvad det så end betyder, andre som rammende, men om der skal lægges forskellig vægt på deres troværdighed, fremgår ikke. Fremstillingen hviler især på politikeres og i mindre grad på politiske kommentators beskrivelser og vurderinger, hvilket også gør den mere beskrivende og vurderende end analytisk. Den holder sig på overfladen. Bogens styrke, synes jeg, er at den gennem sin sammenskrivning af spredte og indsamlede udsagn giver mulighed for at få opfrisket den politiske hukommelse, hvis man har mod på at læse de 574 siders brødtekst. Det er unægtelig mange sider, men sproget friskt, og bogen er velskrevet. Så må man have interview-præmissen i baghovedet som et vilkår, som bør skærpe den kritiske læsning, men det er svært at se, at der er andre måder, at gøre det på.

[Historie-online.dk, den 14. juni 2023]

← [Forrige artikel](#)

SE RELATEREDE ARTIKLER